
Weston, Donna and Bennett, Andy (Eds.) (2014). *Pop Pagans: Paganism and Popular Music*

London – New York: Routledge, 246 s.
ISBN: 978-1-84465-646-2

Miroslav Vrzal, FF MU, Ústav religionistiky
e-mail: miroslav.vrzal@mail.muni.cz

Knih *Pop Pagans: Paganism and Popular Music* je souborem studií 14 autorů, kteří se v ní zabývají spojením současného pohanství a populární hudby. Texty jsou rozděleny do 4 hlavních částí: „Histories“, „Genres“, „Performance“ a „Communities“, jež tematicky sdružují jednotlivé příspěvky. Editorství publikace se zhostila dvojice Donna Weston a Andy Bennett, která působí na poli akademického studia populární hudby a kulturních studií. Předmluvu ke knize napsal známý britský badatel Graham Harvey, který se, mimo jiné, zabývá právě studiem současného pohanství. V knize *Pop Pagans* nicméně najdeme i řadu dalších zvukných jmen jako Douglas Ezzy, Adam Possamai či Christopher Partridge.

Právě posledně jmenovaný je jedním z důležitých autorů, kteří se dlouhodobě věnují provázání populární kultury a alternativních spiritualit. Jeho díla (např. Partridge 2004 a 2005) pak mohou tvořit také širší klíč k této knize. Partridge totiž poukazuje na to, že populární kultura hraje velmi signifikantní roli v transformaci náboženství v pozdní moderně, kdy se zejména od druhé poloviny 20. století velmi výrazně rozvíjí široké kulturně-náboženské pole, které nazývá okultura (*occulture*), z něž pak vyrůstají alternativní spirituality, včetně pohanství.

Knih *Pop Pagans* se blíže věnuje jedné straně této mince – jedné části vztahu mezi pohanstvím a populární kulturou. Konkrétně se zaměřuje na populární hudbu jako na médium a identitotvorný prvek (s. 1) v různých částech rozmanitého pole současné alternativní spirituality nazývané pohanství.¹ Vyjádření pohanské identity je pak zároveň utvářeno prostřednictvím různých hudebních žánrů navázaných i na rozmanité hudební subkultury (punk, techno, goth, metal atd.), což kniha dobře ilustruje. Knih se tedy zaměřuje na současné pohany a jejich hudbu. Neorientuje se příliš na opačnou stranu pólu vztahu populární kultury

¹ Pojmovým uchopením pohanství se v úvodu („Towards a definition of Pagan music“) zabývají Donna Weston a Andy Bennett. Krátce rozebírají pojmy jako „Paganism“, „paganism“, „Neo-Paganism“ s tím, že sami používají anglického označení „Paganism“ s velkým „P“. Já se budu v tomto textu držet označení „pohanství“, přičemž tím budu mít na mysli moderní/současné pohanství jakožto jednu z forem nových náboženských hnutí, respektive alternativních spiritualit.

a alternativních spiritualit tak, že by se zabývala přítomností pohanských prvků a estetiky v populární kultuře mimo pohanské milieu.²

Jak publikace ukazuje, hudba hraje důležitou roli také přímo v náboženské praxi pohanů (viz s. 4).³ Někteří z pohanů pak k tomuto účelu neváhají používat hudbu elektronickou (viz text Alan Nixon and Adam Possamai: „Techno-shamanism and the economy of ecstasy as a religious experience“). To se na jednu stranu může zdát „nezasvěcenému pozorovateli“ zvláštní, protože pohané svoje náboženství/spiritualitu považují za přírodní (*nature*; viz Harvey v předmluvě s. xi). Ukazuje to nicméně, jak je koncept „být přírodní“ utvářen v kontextu současné společnosti i s jejími technologickými možnostmi tak, aby současné technologie k tomu „být přírodní“ odkazovaly. A to například v pojetí, že moderní elektronická hudba je schopná navazovat podobné stavy extáze, jaké praktikovali již dávní šamani. To je doprovázeno i kolektivním tancem ve venkovním prostranství, což je svým způsobem považováno za moderní obdobu dávných pohanských slavností, kdy jsou „techno rytmy“ vlastně vnímány i jako vyjádření rytmů přírody.⁴ I skrze elektronickou hudbu tak někteří pohané vytváří spojnice mezi „dávným“ a moderním souzněním s přírodou.

Tato spojnice je utvářena i pomocí snahy konat své rituály, slavnosti či happeningy na různých místech, které mají pro pohany zvláštní, „posvátný“ význam (s. 8).⁵ Klasickým příkladem je Stonehenge, jenž je pro pohany jedním z takových *axis mundi*, jak to také popisuje ve svém textu Rupert Till (s. 24). Zajímavou je pak veřejná diskuze o tom, jestli vlastně mohou mít pohané na taková místa, která jsou jinak význačnými kulturními památkami a jednotlivé státy se je snaží chránit, alespoň jednou za čas určitý „nárok“ a provozovat zde vlastní obřady. Takto je to v případě Stonehenge umožněno některým současným druidským skupinám. To souvisí i s otázkou legitimizace pohanství v očích veřejnosti a jeho vztahu k dávnému dědictví, jež se dnešní pohané cítí následovat a uchovávat/rekonstruovat/přizpůsobovat i v současné době. Zajímavé by pak bylo sledovat argumenty, proč zrovna tito pohané, a ne například jiné náboženské skupiny (jako příznivci UFO a další), mají mít na Stonehenge pro svoje obřady přístup (Viz Till, s. 32–33). Škoda, že tato debata není v daném textu ještě více rozvedena.

Osobně mě v knize nejvíce zajímala přítomnost pohanství v různých hudebních subkulturách, kdy někteří z jejich účastníků jsou zároveň součástí pohanského milieu. Už tradičně je tomu tak například v rámci folkové hudby, respektive subscény v podobě pagan folku, který v nedávné době zažil poměrně velký rozmach, jak ukazuje na britském prostředí Andy Letcher v textu „Paganism and the British folk revival“. Text Jasona PitzlWaterse „The darker shade of Pagan: the emergence of Goth“ však například popisuje propojení pohanského pole

² Určitou výjimku tvoří text: Andy Bennett „Paganism and the counter-culture“.

³ Pro příklady není třeba chodit ani příliš daleko. Jedním z nich může být známý slovenský hudebník, spisovatel a propagátor slovanského pohanství Miroslav Žiarislav Švický, který rovněž založil hudební skupinu *Bytosti*. Ta v čele s Žiarislavem vystupovala na různých pohanských rituálech a slavnostech, což je zachyceno také na několika nahrávkách.

⁴ Viz také text „Total solar eclipse festivals, cosmic pilgrims and planetary culture“ od Grahama St Johna.

⁵ Viz rovněž text Donny Weston „Rememberings of a Pagan past: popular music and sacred place“.

a gothické subkultury, která původně vzešla z post-punku a jeho obratu k temnému romantismu. Tento romantismus svým způsobem koreluje i s romantizací minulosti s jakou se lze setkat u pohanství (s. 76–78).⁶ I „goth pagans“ (či „dark pagans“) jsou tak poměrně běžnou součástí pohanství. Jak také ukazuje Pitzl-Waters, spojení mezi „goth“ a „pagan“ dobře reprezentuje kupříkladu britská skupina *Inkubus Sukkubus*, která kloubí pohanství (vycházející z wiccanské orientace s důrazem na feminní prvek, což je patrné i na vizuální stránce skupiny) a ezoterismus, respektive okultismus, dokonce i s některými „satanistickými“ prvky (to nicméně není pro pohanství až tak typické). Když jsem měl možnost *Inkubus Sukkubus* před časem vidět naživo v Praze,⁷ tak bylo zároveň patrné, že jejich posluchači se rekrutovali částečně i z řad metalové subkultury. Ta zase s gothickou subkulturou v určité své části sdílí orientaci na temná, melancholická a rovněž mytologická témata a postavy ze západní démonologie, včetně například těch spjatých s vampirismem. Tematickou spojnicí je zde nicméně i pohanství, se kterým se dnes v metalu setkáváme ve velmi hojné míře. Metalu a pohanství, konkrétně pagan a folk metalu, se v knize věnuje Deena Weinstein. Pagan a folk metal zažil v posledních zhruba 10 letech velký boom, i když jak Weinstein ukazuje na analýze paganmetalových skupin na online metalové encyklopedii *Encyclopedia Metallum*, jde primárně o evropskou záležitost. Pagan a folk metal do sebe zároveň vstřebává všechny hlavní směry současného (evropského) pohanství. Zajímavostí pak je, že část dnes pohanských metalových skupin přešla k pohanskému vyjádření z původně satanistického diskurzu black metalu (s. 60) a vyměnila obrácené kříže za Thorova kladiva. To bylo umožněno inkorporací pohanského diskurzu vedle toho „tradičního“ satanistického v rámci severského blackmetalů první poloviny 90. let, kdy oba tyto prvky spojovala společná báze v podobě antikřesťanství. To mimo jiné ukazuje právě provázanost pohanství a dalších subkulturních polí, které rovněž v určitém ohledu pracují s odkazy na pohanství, jež zde pak různě cirkulují a transformují se. Dalším příkladem může být i značně transgresivní dark industrial v podání P-Orridge, jež rovněž s referencemi na pohanství pracuje. Tomu se věnuje text Christophera Partridge, který jej popisuje jako příklad uměleckého „ezoterrorismu“ se snahou o subverzi mainstreamového myšlení a vymezování se vůči etablovaným společenským autoritám (s. 197).

Celkově tedy kniha ukazuje, jakým způsobem jsou utvářeny různé variace pohanských identit a jak důležitou roli v tom hraje právě hudba, která je zároveň v pohanství často spjata s rituální praxí. Za určitý její nedostatek lze považovat to, že je orientována primárně na anglosaský kulturní okruh, což je škoda. Na knize nicméně kvitují to, že se zabývá rozmanitým spektrem hudebních žánrů, jež jsou inkorporovány v pohanském milieu, a zároveň ukazuje, jak se v jednotlivých širších hudebních subkulturách vydělují určité proudy, které se věnují pohanství nejen tematicky, ale i identitotvorně. Kniha *Pop Pagans: Paganism and Popular Music* je tak užitečná nejen pro ty, kdo se zabývají pohanstvím jako formou

⁶ Tato korelace má nicméně kořeny již ve spojitosti pohanství (viz např. Wicca) a okultismu počátku 20. století, což vlastně dodnes vytváří některé společné plochy a symbolické portfolio, z něhož jakožto z kulturního rezervoáru čerpají svoji inspiraci dnešní pohané i gotici.

⁷ Předkapelou jim byla legenda české gothic-rockové scény, *XIII. století*.

současné alternativní spirituality/náboženství, ale i pro ty, kteří se věnují studiu náboženských rituálů nebo se právě zaměřují na širší spojení populární hudby a alternativní spirituality či se konkrétněji zajímají o různé hudební subkultury.

Seznam použité literatury:

- Partridge, Ch. H. (2004). *The Re-Enchantment of the West: Volume 1: Alternative Spiritualities, Sacralization, Popular Culture, and Occulture*. London – New York: T & T Clark International.
- Partridge, Ch. H. (2005). *The Re-Enchantment of the West: Volume 2: Alternative Spiritualities, Sacralization, Popular Culture, and Occulture*. London – New York: T & T Clark International.